

განვითარების პარსპექტივა: საქართველოს რეკრეაციულ-ტურისტული სისტემის ინოვაციური მოდელი

ნანა ნადარეშივილი, სტუ-ს ასოცირებული პროფესორი

Резюме

Перспективы развития: инновационная модель рекреационно-туристической системы Грузии

За последние годы одной из приоритетных направлений экономики правительством Грузии признано развитие рекреационно-туристической сферы. В результате осуществления ряда важных мероприятий количество приезжих туристов превысило 5 млн. человек, а удельный вес туризма в ВВП составил почти 7% (2013). При этом в отмеченной сфере обслуживания, совершенствованием стратегии и менеджмента, внедрением инновационных технологий, возможно более эффективное использование природного и трудового потенциала нашей страны, повышение уровня качества обслуживания.

В связи с переходом на экономику знания, весьма актуальной становится проблема разработки и развития инновационной модели рекреационных зон Грузии. Инвестирование в инновацию может принести быструю отдачу. Хотя, успешное решение данной проблемы требует разработки самых рациональных и эффективных моделей.

Автором разработана инновационная модель рекреационно-туристической системы, где главными структурообразующими блоками являются: 1. Валеологический инновационный центр (ВИЦ); 2. Центр формирования и развития трудового потенциала; 3. Учреждения и предприятия; 4. Научно-технический потенциал; 5. Инновационная инфраструктура.

В статье даётся характеристика и обоснование функций каждого блока, которые связаны с формированием объектов туризма, развитием материально-технической базы, совершенствованием организационной структуры инновационных центров здоровья, механизмом управления формирования и развития трудового потенциала, коммерциализацией научно-технических достижений. Структурообразующие блоки взаимосвязаны.

Для финансирования модели должны использоваться разные источники, как банки, так и частный сектор, но основная доля должна быть государственное инвестирование.

Представленная теоретическая модель будет способствовать развитию туристических центров (например, Боржоми, Цхалтубо, Абастумани) и преобразованию их в рекреопарки, рекреополисы, курортополисы.

საკვანძო სიტყვები: რეკრეაციულ-ტურისტული სისტემა, ინოვაციური სტრუქტურები, სტრატეგია.

ძირითადი ტექსტი

ბოლო 10 წლის განმავლობაში სახელმწიფო დაინტერესებულია საკურორტო-ტურისტული ინდუსტრიის განვითარებით, ის აღიარებულია ერთ-ერთ პრიორიტეტულ მიმართულებად. განხორციელდა საკანონმდებლო რეგულაციები, გარკვეულ წილად განახლდა და შეიქმნა ახალი ინფრასტრუქტურა, მატერიალურ-ტექნიკური ბაზა, მოზიდულ იქნა კერძო ინვესტიციები, შეიქმნა კერძო ბიზნესის ხელშეწყობის ფინანსური პირობები, ფუნქციონირებენ ცენტრები და ფირმები, რომლებიც ტურისტების მოზიდვაზე და რეკრეაციული მეურნეობის განვითარებაზე ზრუნავენ, ეწევიან საშინაო ტურიზმის პოპულარიზაციას. ტურისტული ბიზნესით დაკავებული (მსოფლიოში ცნობილი) არაერთი ფირმა უკვე დაინტერესებულია ჩვენი სამშობლოს ტურისტულ-რეკრეაციული პოტენციალით. საერთაშორისო მოგზაურების რაოდენობამ 2013 წლის ჯამური მონაცემებით 5,4 მლნ შეადგინა, რაც 22%-ით აღემატება 2012 წლის მაჩვენებელს (4,4 მლნ) [1]. მშპ-ში კი მისმა წილმა თითქმის 7 % შეადგინა.

ამისთანავე უნდა აღინიშნოს, რომ რეკრეაციული და შრომითი პოტენციალი მთელი მოცულობით არ არის გამოყენებული და სერვისის დონე, ხშირ შემთხვევაში ბევრად ჩამორჩება წამყვანი ტურისტული ქვეყნების სტანდარტებს. არ ექცევა სათანადო ყურადღება ამ სფეროში მეცნიერულ კვლევებს და რეკომენდაციებს.

კარგი სტრატეგიითა და მენეჯმენტით, ინოვაციური ტექნოლოგიების დანერგვით, სავსებით შესაძლებელია ბუნებრივი და შრომითი რესურსების უფრო ეფექტიანად გამოყენება და მნიშვნელოვანი წვლილის შეტანა ქვეყნის მშპ-ს ზრდაში, მოსახლეობის ცხოვრების დონის ამაღლებაში.

ცოდნის ეკონომიკაზე გადასვლასთან დაკავშირებით ძალზე აქტუალური ხდება საქართველოს რეკრეაციული ზონებისგან ვითარების ინოვაციური მოდელის შემუშავებისა და განვითარების პრობლემა. ინოვაციურ საქმიანობაში ინვესტირებას შეუძლია მოიტანოს სწრაფი უკუგება. თუმცა, ამ პრობლემის წარმატებით გადაწყვეტა მოითხოვს განვითარების ყველაზე რაციონალური და ეფექტური მოდელის შემუშავებას.

„საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგია-საქართველო 2020“, გარკვეულ მიითვლებს შეიცავს ქვეყნის ინოვაციური გზით განვითარების შესახებ [2]. სტრატეგიაში დეტალურ

რადაა აღწერილი ის პრიორიტეტები და პრობლემები, რომელთა გადაჭრა საჭიროა გრძელვადიანი, მდგრადი და ინკლუზიური ეკონომიკური ზრდის მისაღწევად. ამ დოკუმენტში საუბარია ინოვაციისათვის საჭირო ინფრასტრუქტურის განვითარებაზე. აღნიშნულია, რომ სახელმწიფო იღებს ვალდებულებას - „ინოვაციის მხარდაჭერისთვის, მთავრობა ხელს შეუწყობს შესაბამისი ინფრასტრუქტურის (ტექნოპარკები, ინკუბატორები) განვითარებას და სათანადო კვალიფიკაციის სამუშაო ძალის მომზადებას. ამასთან, მოხდება კვლევის და განვითარების აუცილებელი დამხმარე ინფრასტრუქტურის სრულყოფა საგანმანათლებლო დაწესებულებების და კვლევითი ლაბორატორიებისთვის„[2]. როგორც იყო აღნიშნული აქ იგულისხმება ისეთი ინოვაციური სტრუქტურები, რომლებიც ცოდნის ეკონომიკის მამოძრავებელი ინსტრუმენტებია. ასეთ ინოვაციურ სტრუქტურებში ზოგადად მოიაზრება ბიზნეს-ინკუბატორები, დამაჩქარებლები (აქსელერატორები), ტექნოპარკული და კლასტერული სტრუქტურები. აქედან გამომდინარე, აღნიშნული დოკუმენტი მკაფიოდ მიუთითებს საქართველოს ეკონომიკაში ინოვაციური სტრუქტურების მშენებლობას 2020 წლამდე, მათ შორის რეკრეაციულ-ტურისტულ სისტემაში. ამისათვის, შესაბამისმა სამთავრობო სტრუქტურებმა და სამეცნიერო საზოგადოებამ უნდა შეიმუშაონ რეკრეაციულ-ტურისტული სისტემის ინოვაციურად განვითარების თეორიული და მეთოდოლოგიური საფუძვლები, ასევე უნდა მოხდეს ასეთი ვალეოლოგიური სტრუქტურების ორგანიზაციული მოდელირება. ეკონომიკურმა მოდელირებამ უნდა აჩვენოს აღნიშნული ინოვაციური სტრუქტურების განვითარების ის სავარაუდო სცენარები, რომელთაგან ადვილად იქნება შესაძლებელი ოპტიმალური სტრუქტურების ფორმირება შესაბამისი ინფრასტრუქტურითა და ადამიანური რესურსებით. საქართველოს რეკრეაციულ ზონებში ძალიან დიდი პერსპექტივა გააჩნიათ რეკროპარკების, რეკროპოლისებისა და კურორტოპოლისების ფორმირებას. ასეთი ინოვაციური სტრუქტურები ჩვენი აზრით შეიძლება შეიქმნას კურორტ ბორჯომის, წყალტუბოსა და აბასთუმნის მაგალითზე.

როგორ უნდა მოხდეს ინოვაციების დანერგვა ტურისტულ-რეკრეაციულ სისტემაში? ამ კითხვაზე პასუხის გასაცემად ჩვენი აზრით საჭიროა, რომ გაკეთდეს დღევანდელი ვითარების დიაგნოსტიკა, ამ სფეროში შემუშავდეს გრძელვადიანი განვითარების სტრატეგია, ხოლო შემდეგ უნდა გადაიჭრას ტაქტიკური ამოცანები.

ამჟამად, საქართველოში ინოვაციური სტრუქტურების მშენებლობის მხრივ ფრიად არასახარბიელო მდგომარეობაა. ქვეყანაში არსებობს ერთადერთი სერიოზულად მომუშავე ბიზნეს-ინკუბატორი ქალაქ ბათუმში[3]. აღსანიშნავია, რომ ამ ბიზნეს-ინკუბატორში ჩამოყალიბდა ისეთი ტურისტული ფირმა, როგორიცაა „ფლემტური„ [4]. რაც შეეხება ტექნოპარკულ სტრუქტურებს, პირველი ნაბიჯი გა-

დაიდგა 2014 წელს, როდესაც საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროსთან არსებულმა „საქართველოს ინოვაციების და ტექნოლოგიების სააგენტო„-მ თბილისში, ოქროყანაში არსებული ყოფილი მეფუტკრეობის ინსტიტუტის ტერიტორიაზე ჩამოაყალიბა პირველი ტექნოლოგიური პარკი. აღნიშნული ტექნოპარკი ჯერ ფორმირების პროცესშია და მისი პროფილი უპირატესად საინფორმაციო ტექნოლოგიები იქნება. სამწუხაროდ, სხვა ინოვაციური სტრუქტურები ქვეყანაში ჯერ-ჯერობით არ ჩანს, მათ შორის რეკრეაციულ-ტურისტული პროფილის. რაც შეეხება კლასტერულ სტრუქტურებს, 2014 წლისათვის, არცერთი მათგანი ჩვენ ქვეყანაში არ არის იდენტიფიცირებული.

ჩვენს მიერ ჩატარებული კვლევის შედეგად, რომელიც ემყარება გარკვეულ მეთოდოლოგიურ საფუძვლებს, შემუშავებულ იქნა საქართველოს რეკრეაციულ-ტურისტული სისტემის ინოვაციური მოდელი „კურორტოპოლის წყალტუბოს„ მაგალითზე, რომელიც ქვემოთ არის სქემატურად წარმოდგენილი (იხ. ნახ. №1).

მისი ძირითადი მდგენელები მჭიდროდ არიან დაკავშირებული შრომითი პოტენციალის ფორმირება-განვითარებასთან. რეკრეაციული სისტემის მთავარ სტრუქტურულ-მეცნიერულ ბლოკებს წარმოადგენენ: 1. ვალეოლოგიური ინოვაციური ცენტრი (ვიც); 2. შრომითი პოტენციალის ფორმირებისა და განვითარების ცენტრი; 3. სანარმოები (დანესებულებები, ორგანიზაციები); 4. სამეცნიერო-ტექნოლოგიური პოტენციალი; 5. ინოვაციური ინფრასტრუქტურა. განვიხილოთ დანვრილებით მათი ფუნქციები, თავისებურებები და განვითარების ტენდენციები.

ვალეოლოგიის ინოვაციური ცენტრების (ვიც) სახელწოდება წარმოიშვა სიტყვა „ვალეოლოგიისაგან„- მეცნიერება ჯამრთელობის შესახებ. მათი მართვის ორგანიზაციულ საფუძველს შეადგენს სიახლეზე ორიენტირებული სტრუქტურის „ინოვაციური„ ტიპი. ამიტომ, ასეთი ცენტრების საქმიანობა ორიენტირებული უნდა იყოს მუდმივ დამუშავება-რეალიზაციაზე; ასევე, რეკრეაციაში, სამკურნალო და სარეაბილიტაციო მეთოდებში უპირატესად ბუნებრივი პრევენციული და აღდგენითი საშუალებების საფუძველზე თანამედროვე მეცნიერებატევადი ტექნოლოგიების დანერგვაზე.

ნახ. №1. საქართველოს ტურისტულ-რეკრეაციული სისტემის ინოვაციური მოდელი

ვიც-ის ძირითადი ამოცანები უნდა იყოს:

- საბაზისო რეკრეაციული რესურსების ათვისება ვიც-ის გამაჯანსაღებელი დანესებულებების, სპა-ს, დასვენებისა და ტურიზმის ობიექტების ფორმირებისათვის;
- გამაჯანსაღებელი მომსახურების დაბალანსებულად წარსადგენად მეთოდებისა და ფორმების სრულყოფა;
- განახლებად პროფილაქტიკურ საშუალებათა უზრუნველყოფის გაუმჯობესება;
- მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის განვითარე-

ბა და სრულყოფა;

- ღონისძიებათა სისტემის სრულყოფა ჯანმრთელი ცხოვრების წესის, ფიზიკური კულტურისა და სპორტის დანერგულებათა განვითარების საქმეში;

- ვიც-ის ორგანიზაციული სტრუქტურისა და მართვის სრულყოფა;

- სამეცნიერო-კვლევითი საქმიანობის გაფართოება მოსახლეობის ჯანმრთელობის აღდგენის, შენარჩუნებისა და პროფილაქტიკის საკითხებში.

ვიც-ის განვითარება ხორციელდება ჯანდაცვაში სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის მიღწევების საფუძველზე, როგორც მისი კომპლექსური ეკონომიკური და სოციალური განვითარების ძირითადი შემადგენელი ნაწილი.

რადგან ვიც-ები ტერიტორიული ინოვაციური სტრუქტურებია, მათ თავისი საქმიანობა უნდა განახორციელონ საკუთარი ტერიტორიის განვითარების კონტექსტში და რომელთა კოორდინაციას მოახდენენ ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოები; მიზანშეწონილია, რომ სამეცნიერო-ტექნოლოგიური საბჭო ვიც-ში არჩეულ იქნას ვიც-ის ორგანიზაციების ხელმძღვანელთა შემადგენლობიდან, მათი დამფუძნებლებისაგან და შესაბამისი სფეროს მეცნიერებისაგან[5].

უეჭველია, რომ რეკრეაციული ზონის შრომითი პოტენციალის ფორმირებაში მთავარი როლი ეკუთვნის შრომითი რესურსების ფორმირებისა და განვითარების ცენტრს (იხ. სქემა), თუმცა, ეს, მოცემული პროცესების მართვისაგან არ ათავისუფლებს სხვა სამეურნეო სუბიექტებს.

რაც შეეხება შრომითი პოტენციალის ფორმირებისა და განვითარების პროცესის მართვის მექანიზმს, ის უნდა მოიცავდეს კოორდინაციას, მონიტორინგს და პროგრამულ დაგეგმვას. ის ასევე უნდა შეიცავდეს შრომის ბაზარზე, საგანმანათლებლო მომსახურებაში და სხვადასხვა პროფესიებში სიტუაციის მონიტორინგსა და მოთხოვნილებებს, შესაძლო სცენარების მოდელირებას და პროგნოზირებას, საინფორმაციო და მეთოდოლოგიურ მხარდაჭერას.

სამეცნიერო და ტექნიკური პოტენციალის ბლოკის მთავარ ამოცანას, როგორც რეკრეაციული ზონის ინოვაციური სისტემის მესამე ძირითადი სტრუქტურა შემქმნელისა, წარმოადგენს სამეცნიერო და ტექნოლოგიური მიღწევების კომერციალიზაცია.

შეზღუდული შიდა ფინანსური რესურსების გამო, გამოყენებული უნდა იყოს დაფინანსების ყველა წყარო, მათ შორის საბანკო, კერძო სექტორის და ა.შ.; მაგრამ ძირითადი დაფინანსება თავის თავზე სახელმწიფომ უნდა აიღოს, როგორც ეს გაკეთდა თბილისში, ოქროყანის ტექნოპარკის შემთხვევაში. ერთი რამ ცხადია, რეკრეაციული ინოვაციური სისტემის ფორმირება-განვითარება შეუძლებელია ინოვაციური ინფრასტრუქტურის გარეშე, რომელიც უზრუნველყოფს ინოვაციურ სფეროს ყველა საჭირო მომსახურებით. როგორც ზემოთ იყო აღნიშნული, ასეთი ინფრასტრუქტურა საქართველოში შესაქმნე-

ლია. პრაქტიკულად არ არსებობს ისეთი ელემენტები, როგორებიცაა, სამეცნიერო-ტექნიკური დამუშავებების, ინოვაციური პროექტებისა და გამოგონებების ბირჟები (გამოფენები), ვენჩურული კომპანიები, ინოვაციური რისკების დაზღვევა და ა.შ. ჩვენი აზრით, რეკრეაციული ზონის ინოვაციური ინფრასტრუქტურა უნდა გამოიყურებოდეს ისე, როგორც ჩვენს მიერ შემოთავაზებულ სქემაზეა მოცემული: მარკეტინგული კვლევის ცენტრი, ტექნოპარკული სტრუქტურები, ფინანსურ-სამრეწველო ჯგუფები, კონსალტინგური კომპანიები, ლიზინგისა და სადაზღვეო კომპანიები, ინოვაციური საქმიანობის მონიტორინგის ცენტრი, ბიზნეს-ინკუბატორები, ვენჩურული ფონდები.

ინოვაციური სამენარმეო საქმიანობის ინფრასტრუქტურის ობიექტების რაოდენობის გაზრდა ნიშნავს არა მარტო მცირე ინოვაციური მენარმეობის რესურსული უზრუნველყოფის პრობლემის გადაწყვეტას, არამედ შრომითი პოტენციალის ფორმირება-განვითარების მოგვარებასაც. ამიტომ, განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს ამ პროცესების სტიმულირების ღონისძიებები.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო <http://www.economy.ge/ge/economic-sectors/tourism>
http://www.economy.ge/uploads/meniu_publicaciebi/ouer/turizmis_statistikuri_mimoxilva_2013.pdf
2. „საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგია-საქართველო 2020„ გვ. 27-28. საქართველოს ფინანსთა სამინისტრო http://www.mof.ge/common/get_doc.aspx?doc_id=10967
3. ბათუმის ბიზნეს-ინკუბატორი. <http://www.bbi.ge/>
4. <http://www.frequency.com/video/batumi-business-incubator/40411020>
5. ნ. ნადარეიშვილი, ნ. ძიძიკაშვილი. სამკურნალო და SPA ტურიზმის კლასტერიზაციით განვითარების პერსპექტივები (წყალტუბოს მაგალითზე). ტურიზმი: ეკონომიკა და ბიზნესი. V საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენციის მასალები. 5-6 ივლისი, ბათუმი. 2014. გვ.400-406.